LEGAL LANGUAGE, THE METAPHORICAL TRANSPOSITION OF THE HUMAN BODY AND ITS PARTS

Octavian Istrătoaie, PhD, University of Medicine and Pharmacy, Craiova and Manuela Lavinia Istrătoaie, PhD, University of Craiova

Abstract: The metaphor deserves to be taken seriously in the legal language, even if it is intended to be clear, precise and concise. The study of law presents itself to us primarily as a work of language: apparently precise and practical, it is full of metaphors. We will try to underline in the following pages the metaphorical transposition of the body and its parts in legal language according to medical principles.

Keywords: medicine - law, body, head, hand, mouth

Dintre toate figurile discursului, metafora are un efect particular, acela de a da claritate şi forţă descrierilor, de a face ideile intelectuale întru câtva vizibile ochiului, dându-le culoare, substanţă şi calităţi sensibile. Dar pentru a produce acest efect, „este nevoie de o mână abilă, căci cel mai mic defect de exactitate poate produce confuzie asupra obiectului, în loc să-l lumineze”1.

Metafora, departe de a fi o simplă figură de stil, se găseşte astăzi în inima concepţiei noastre despre lume, pe care n-o putem înţelege fără utilizarea unui limbaj metaforic. Studiată cel mai adesea din perspectiva limbii generale, importanţa sa nu trebuie subestimată nici în cadrul limbajelor de specialitate, în particular în cadrul limbajului juridic, căci nici dreptul nu scapă de acest procedeu, noţiunile relative în drept fiind metafore utilizare „fără a fi definite pentru a asigura flexibilitatea sensului dat obiectului examinat”2. Cerinţa dreptului este aceea de a fi accesibil şi comprehensibil, căci *nimeni nu se poate prevala de necunoaşterea legii*. Cu toate acestea, chiar dacă dreptul utilizează numeroase metafore, sfârşim prin a uita clipa de raţiune în care un anumit termen care figurează în jargonul juriştilor a fost transpus aici venind din alt câmp. În acest fel, clipa poetică a metaforei se şterge în momentul în care termenul transpus se imobilizează în dimensiunea sa pur tehnică, metafora devenind dintr-o dată catacreză3, noi aflându-ne „în prezenţa unui veritabil *sistem* conceptual metaforic ce ne permite perceperea realităţii”4.

Plecând de la constatarea că expresiile, cuvintele, propoziţiile capătă sens în cadrul discursului în care sunt produse5, Foucault6 defineşte formaţia discursivă ca fiind „o

[1] Varinot A., *Dictionnaire des métaphores françaises*, Paris, 1818, prefaţă.
[2] Dănişor D., *Interpretarea Codului civil. Perspectivă jurilingvistică*, C.H. Beck, Bucureşti, 2015, p. 124.
[3] Decanul J. Carbonnier vorbeşte (*Droit civil*, t. 1 , *Introduction*, PUF, 1994, n° 159, p. 253) despre faptul că metafora şi analogia se bazează pe „nevoia de poezie”; vezi, de asemenea, despre acest fenomen, C. Perelman, L. Olbrechts-Tyteca, *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, prefaţă M. Meyer, ed. 5, Ed. Université de Bruxelles, 1992, p. 546 şi urm.; G. Cornu, *Linguistique juridique*, Montchrestien, 1990, pp. 79-81 ; B. Frydman, « Les formes de l'analogie », *RRJ* 1995. 1053 şi urm., în special p. 1062; M.-Cl. Prémont, *Le langage du droit*, teză Laval, Québec, 1996, p. 126.
[4] *Toute description n'est-elle que métaphorique ?*, à propos de : *Les métaphores dans la vie quotidienne*, de George Lakoff & Mark Johnson, Thomas Lepeltier, 1998 (http://revue.de.livres.free.fr/cr/lakoff.html).
[5] Pecheux M. (1975), Les vérités de la Palice, Paris : éd. F. Maspero, p. 145.
[6] Foucault M., (1969), L'archéologie du savoir, Paris, Gallimard, NRF, p. 53.

BDD-A23227 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:08:59 UTC)

regularitate (o ordine a corelaţiilor, a poziţiilor şi funcţionărilor, a transformărilor". Pentru Maingueneau7, interdiscursul constă în reconfigurarea neîncetată în care formaţia discursivă este condusă (…) să încorporeze elemente preconstruite produse în exteriorul său, conducând la redefinire prin amintirea propriilor elemente, la organizare prin repetiţie, la ştergere, uitare, chiar la denegare. Nici un discurs nu poate trăi în autarhie, orice discurs din societate este traversat de fenomenul interdiscursivităţii, prin relaţiile diverse pe care le întreţine cu alte discursuri (de genuri diferite ori de acelaşi gen), interdiscursul raportându-se cu necesitate la noţiunea de dialogism pe care Michael Bakhtine o vehiculează relativ la funcţia interacţională şi comunicaţională a limbajului8.

Interacţiunea metaforică între domeniul sursă şi domeniul ţintă este susceptibilă să genereze serii de termeni înrudiţi, ce figurează vitalitatea dinamicii conceptuale.9 Metaforele corporale împrumutate din limbajul comun sau din cel medical sunt foarte productive în limbajul juridic. Astfel, vom întâlni în drept corpul şi părţi ale acestuia (gura, mâna, capul, etc.), dar şi boli şi viruşi (în domeniul dreptului informatic), succesul acestor utilizări metaforice ale corpului uman datorându-se voinţei juriştilor de a conferi o anumită umanitate dreptului, materie reputat aridă.10

Corpul reprezintă totalitatea organelor unei ființe vii; organismul considerat ca un întreg anatomic și funcțional; trupul.11 În drept, sensul original al termenului, provenit din lat. *corpus,* desemnează corpul uman, cel al persoanei fizice şi, prin extensie, în anumite expresii, persoana însăşi. Sintagma *separaţie de corp* este întâlnită în art. 2602 din Noul Cod civil care dispune că „Legea care cârmuieşte divorţul se aplică în mod corespunzător şi separaţiei de corp". Separaţia de corp este instituţia juridică în baza căreia instanţa de judecată, asigurând o destindere a relaţiilor de familie, poate suspenda obligaţia de coabitare a soţilor. Spre deosebire de divorţ, separaţia de corp menţine toate drepturile şi obligaţiile dintre soţi rezultate din căsătorie, fără a menţine însă obligaţia de convieţuire.12

În sens material, *corpul* desemnează uneori un lucru, un bun corporal sau incorporal, mobil sau imobil. Atunci când se face clasificarea bunurilor, împărţirea clasică este aceea care distinge între bunurile mobile corporale şi incorporale. În prima sintagmă, *corporal* înseamnă tangibil, palpabil, care are o existenţă concretă, care poate fi apropriat prin posesie (*corpus*), prin opoziţie cu *incorporal*, imaterial.13 În cazul daunelor, *dauna corporală* este cea care aduce atingere integrităţii fizice a persoanei. În dreptul penal, *corpul delict* este lucrul ce poartă în el însuşi urma infracţiunii al cărui obiect îl constituie şi care poate constitui un mijloc de probă: document falsificat, monedă falsă, obiect contrafăcut etc.

Într-un sens intelectual şi aplicat mai multor persoane, *corpul* desemnează „totalitatea persoanelor care, prin funcţie sau prin profesie, formează o unitate deosebită, legal constituită"14. Astfel, ca ansamblu de persoane ce formează o categorie, întâlnim termenul în

[7] Maingueneau D. (1987), Nouvelles tendances en analyse du discours, Paris, Hachette, p. 83.
[8] **Laura** Calabrese-Steimberg, *Esthétique et théorie du roman : la théorie dialogique du Bakhtine linguiste »,* Slavica bruxellensia, nr. 6/2010, http://slavica.revues.org/348.
[9] Prandi, M., Rossi, M. (2012) : *Les métaphores dans la création de terminologie*, dans « Terminologie : textes. discours et accès aux savoirs spécialisés », 2012, Ed. du GLAT, pp.7-19.
[10] Frédéric Houbert, *Caught in the Web of the Law.*Le traducteur juridique face à la métaphore, http://www.initerm.net/public/langues%20de%20sp%C3%A9cialit%C3%A9/m%C3%A9taphores/Caug
[11] DEX 2009, https://dexonline.ro/definitie/corp
[12] http://archive.wikiwix.com
[13] Cornu G., *Vocabulaire juridique*, PUF, Paris, 1994.
[14] DEX 2009.

BDD-A23227 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:08:59 UTC)

sintagme precum *corpul electoral* care desemnează ansamblul alegătorilor. Ca „ansamblu al agenţilor ce au reguli comune de recrutare şi de carieră şi o vocaţie comună spre un anumit fel de posturi”15 , *corpul constituit* reprezintă colectivitatea de persoane organizată, de obicei, pe baza unei legi, *corpul legislativ* (sau *legiuitor*) este definit ca totalitate a deputaților dintr-o adunare legislativă, iar *corpul diplomatic* drept totalitatea reprezentanţilor diplomatici din alte state, acreditaţi pe lângă un stat. Pentru această categorie, *corpul funcţionarilor* este ansamblul funcţionarilor supuşi aceluiaşi statut particular şi având vocaţie la aceleaşi grade, iar *corpul judiciar* este ansamblul magistraţilor ordinii judiciare. Corpul mai este utilizat şi într-un sens logic, pentru a desemna, în anumite sintagme, un tot coerent sau partea principală a acestui tot: *corpul de reguli* este seria de dispoziţii ce formează un ansamblu coerent ca, de exemplu, în materia regimurilor matrimoniale; *corpul textului*, în drept, desemnează dezvoltarea principală a textului, prin opoziţie cu ceea ce precede şi ceea ce urmează, ca în *corpul testamentului*, de exemplu.

Mâna desemnează concret organul corpului uman, situată la extremitatea braţului. Pentru medici, mâna este organul terminal al membrului superior, format dintr-o parte largă articulată pe antebraţ şi terminată cu cinci apendice (degetele), ele însele articulate în mai multe puncte, din care unul (degetul mare) este opozabil celorlalte patru, organ care constituie instrumentul natural principal al pipăitului şi al prinderii şi, în acelaşi timp, un mijloc specific de cunoaştere şi de acţiune16 sau, mai simplu, fiecare dintre cele două membre superioare ale corpului omenesc, de la umăr până la vârful degetelor, în special partea de la extremitatea antebraţului care se termină cu cele cinci degete.17 În drept, mâna este în primul rând un mijloc de exprimare a voinţei. Cu acest sens, o întâlnim în testamentele olografe, de exemplu, a căror validitate este dată de faptul că sunt scrise, datate şi semnate cu mâna testatorului. Dacă la întocmirea lui nu se respectă aceste condiţii de validitate, testamentul este nul absolut, conform art. 1041 din Noul Cod civil: „Sub sancţiunea nulităţii absolute, testamentul olograf trebuie scris în întregime, datat şi semnat de mâna testatorului.”

În al doilea rând, mâna reprezintă modul direct de exprimare a consimţământului, în *votul deschis* sau *alegerea deschisă* ce reprezintă votul sau alegerea pe faţă, prin ridicarea mâinii. Această practică a votului deschis sau cu mâna ridicată vine de la greci (în special de la atenieni) care, ca şi romanii, pentru a-şi alege demnitarii, magistraţii sau conducătorii, fie îi trăgeau la sorţi, fie îşi exprimau votul prin ridicarea mâinii şi prin numărarea apoi a mâinilor ce socoteau voturile.

Mai reprezintă şi gestul formal de angajare solemnă ca, de exemplu, în cazul depunerii jurământului cu mâna pe Biblie sau prin ridicarea mâinii. În privinţa probelor, cea a martorilor întărită de jurământ este de o maximă importanţă. Jurământul este un act esenţialmente religios, de invocare a divinităţii ca martor sau garant în sprijinul unei afirmaţii făcute de cel ce jură. Jurământul era însoţit de gestul ridicării mâinii drepte, cealaltă fiind aşezată pe un text sacru. În cazul contractului de tranzacţie, *a bate* (sau *a da) mâna* (cu cineva) înseamnă a se înțelege cu cineva (în privința unei tranzacții); a face un târg, a se învoi (din preț), strângându-și mâna (în semn de pecetluire a tranzacției încheiate).

Mâna mai este folosită şi ca mod de executare a tradiţiunii în operaţiunile manuale: darul manual, transmiterea din mână în mână. Darul manual (contract real, dar nu şi solem) este o varietate a contractului de donaţie ce are ca obiect bunuri mobile corporale şi care se încheie

[15] Cornu G., *Vocabulaire juridique*, PUF, Paris, 1994, vezi *corps*.
[16] *Dictionnaire français lexilogos*, http://www.cnrtl.fr/definition/main
[17] DEX 2009, https://dexonline.ro/definitie/mana

BDD-A23227 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:08:59 UTC)

valabil prin remiterea efectivă a bunului de la donator la donatar fără îndeplinirea vreunei alte formalităţi. Darul manual se încheie valabil prin acordul de voinţe al părţilor, însoţit de tradiţiunea bunului.18 Pot face obiectul darului manual titlurile la purtător, biletele de bancă, dacă sunt transmise „de la mână la mână" sau „din mână în mână". Dacă s-a emis un titlu cambial în alb care nu menționează numele beneficiarului, toți posesorii care dobândesc din mână în mână titlul cambial în alb nu dobândesc prin aceasta drepturi autonome. Cel ce își trece primul numele ca beneficiar, deși nu a fost în raporturi cu emitentul, nu este socotit terț, toate excepțiile bazate pe convenția dintre emitent și cel ce a primit primul cambia în alb fiindu-i opozabile.19 Drepturile reale accesorii beneficiază de atributele de urmărire şi de preferinţă: dacă creditorul este garantat prin gaj, ipotecă sau privilegiu special, el are dreptul de a urmări bunul *în mâna oricui s-ar afla*. În cazul gajului, creditorii care beneficiază de dreptul de gaj asupra bunului mobil îl pot urmări în *mâna* terţului dobânditor în virtutea atributului de preferinţă conferit de acest drept20, mâna desemnând aici posesia.

Ca semn al puterii, al autorităţii, mâna desemnează „titularul unei puteri sau al unui mod de gestiune"21, ca în sintagma *administrare în mână comună* care constituie administrarea conjunctă, sau „puterea, autoritatea, uneori forţa publică"22, în sintagme precum: *a da pe mâna justiției*, adică a deferi justiției, a înainta un infractor organelor judiciare; *bunuri date pe mâna justiției*, adică bunurile puse sub autoritatea justiţiei prin sechestru, poprire etc.

Politica de mână forte este politica dictatorială, tiranică, abuzivă, *mâna de lucru* reprezintă forţă de muncă, iar *mână moartă* se spune despre posesia anumitor bunuri de către persoanele juridice, despre apartenenţa lor la un patrimoniu care, spre deosebire de cel al particularilor, nu se transmite din mână în mână, ci realizează o acumulare de valori în afara transmiterii succesorale şi economice.

Braţul apare şi el într-o serie de sintagme juridice, plecând de la definiţia acestuia ca segment al membrului superior cuprins între cot şi umăr, ce desemnează partea de la umăr până la încheietura mâinii şi, prin extensie, membrul superior al corpului omenesc. În drept, *braţul legii* desemnează puterea, autoritatea justiţiei. În ochii cetăţenilor, judecătorul este perceput ca „braţul înarmat al legii care se confundă cu ea"23. *A fi mâna dreaptă* sau *braţul drept al cuiva* înseamnă a fi cel mai intim, cel mai apropiat colaborator al cuiva; a-i fi cuiva de mare ajutor.24

Gura, cavitate situată în partea inferioară a capului, delimitată la exterior de buze şi în interior de limbă şi palatin, constituie partea iniţială a tubului digestiv care comunică cu căile respiratorii şi contribuie la emiterea vocii articulate, a cuvântului. De la această definiţie a gurii, ca organ al vorbirii, întâlnim în drept sintagma *judecătorul gură a legii*, formulă datorată lui Montesquieu25. Nu putem să ne imaginăm o metaforă mai frumoasă prin care judecătorul este pentru lege ceea ce gura este pentru om. Această metaforă a hrănit o întreagă reflecţie şi o analiză detaliată a raporturilor judecătorului cu legea, judecătorului restrângându-i-se prin

[18] Art. 1011, Noul cod civil.
[19] Fințescu I.N., *Cambia după legile în vigoare în Vechiul Regat Bucovina și Transilvania*, vol. II, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1926, p. 148.
[20] Pop L., *Dreptul de proprietate şi dezmembrămintele sale*, ediţie revăzută şi adăugită, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001, p.16.
[21] Cornu G., *Vocabulaire juridique*, PUF, Paris, 1994, vezi *main*.
[22] Cornu G., *Vocabulaire juridique*, PUF, Paris, 1994, vezi *main*.
[23] Louvel B., *La Cour de cassation face à l'évolution juridique internationale*, https://www.courdecassation.fr/IMG///20150331_CC_evolution_juridique_int.pdf
[24] DEX 2009.
[25] Montesquieu, *De l'esprit des lois*, ediţie electronică a cărţii realizată de Laurent Versini, Paris, Éditions Gallimard, 1995. http://www.ecole-alsacienne.org/CDI/pdf/1400/14055_MONT.pdf

BDD-A23227 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:08:59 UTC)

această formulă orice libertate de interpretare a legii. Curentul doctrinal de gândire numit positivism juridic îşi extrage seva din această formulă. „Dacă judecătorul este gura care pronunţă cuvintele legii, el nu are faţă de lege mai multă libertate şi autonomie, cum nu are nici gura care pronunţă cuvintele omului care le concepe."26

Concluzia care se poate trage din această scurtă analiză este aceea că metaforele juridice plecând de la corpul uman sau de la părţile acestuia, departe de a se reduce la aproximări de gândire, sunt „excelenţi revelatori ai paradigmei sau ai viziunii despre lume implicit mobilizate"27.

Bibliografie:

Calabrese-Steimberg L., *Esthétique et théorie du roman: la théorie dialogique du Bakhtine linguiste »,* Slavica bruxellensia, nr. 6/2010.

Carbonnier J., *Droit civil*, t. 1 , *Introduction*, PUF, Paris, 1994.

Cornu G., *Linguistique juridique*, Montchrestien, Paris, 1990.

Cornu G., *Vocabulaire juridique*, PUF, Paris, 1994.

Dănişor D., *Interpretarea Codului civil. Perspectivă jurilingvistică*, C.H. Beck, Bucureşti, 2015.

Finţescu I. N., *Cambia după legile în vigoare în Vechiul Regat Bucovina şi Transilvania*, vol. II, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1926.

Foucault M., *L'archéologie du savoir*, Paris, Gallimard, NRF, 1969.

Frydman B., *Les formes de l'analogie*, în *RRJ*, 1995.

Houbert F., *Caught in the Web of the Law.*Le traducteur juridique face à la métaphore, http://www.initerm.net/public/langues%20de%20sp%C3%A9cialit%C3%A9/m%C3%A9taphores/Caug

Lepeltier Th., *Toute description n'est-elle que métaphorique ?*, à propos de : *Les métaphores dans la vie quotidienne*, de George Lakoff & Mark Johnson, 1998.

Louvel B., *La Cour de cassation face à l'évolution juridique internationale,* https://www.courdecassation.fr/IMG///20150331_CC_evolution_juridique_int.pdf

Maingueneau D., *Nouvelles tendances en analyse du discours*, Paris, Hachette, 1987.

Montesquieu, *De l'esprit des lois*, ediţie electronică a cărţii realizată de Laurent Versini, Paris, Éditions Gallimard, 1995.

Ost F., *Les sources du droit revisitées*, tome IV, Bruxelles, Anthémis, 2013.

Pécheux M., *Les vérités de la Palice*, Paris, Ed. F. Maspero, 1975.

Perelman C., Olbrechts-Tyteca L., *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, prefaţă M. Meyer, ed. 5, Ed. Université de Bruxelles, 1992.

Pop L., *Dreptul de proprietate şi dezmembrămintele sale*, ediţie revăzută şi adăugită, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2001.

Prandi M., Rossi M., *Les métaphores dans la création de terminologie*, dans « Terminologie : textes, discours et accès aux savoirs spécialisés », Ed. du GLAT, 2012.

Prémont M.-Cl., *Le langage du droit*, teză Laval, Québec, 1996.

Timsit G., *La métaphore dans le discours juridique*, în Revue européenne des sciences sociales : *Métaphores et analogies. Schèmes argumentatifs des sciences sociales*, nr. XXXVIII-117/2000.

[26] Timsit G., *La métaphore dans le discours juridique*, în Revue européenne des sciences sociales : *Métaphores et analogies. Schèmes argumentatifs des sciences sociales*, nr. XXXVIII-117/2000, p. 82-94.

[27] Ost F., *Les sources du droit revisitées*, tome IV, Bruxelles, Anthémis, 2013, p. 867.

BDD-A23227 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:08:59 UTC)

Varinot A., *Dictionnaire des métaphores françaises*, Paris, 1818.

BDD-A23227 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:08:59 UTC)